

VIE

invățat cu acel prilej. Leopoldina Bălănuță și George Constantin au citit o scenă din Jocul ielelor de Camil Petrescu și peste vocile lor, astăzi asprite de vreme, îngreunate de trăiri, aluneca imaginea aceluiași actori, incredibil de tineri, în antologicul spectacol în care jucaseră cu un sfert de veac în urmă, imagine pe care nu de mult o revăzusem la televiziune. Sanda Toma și-a smuls din suflet, trecînd peste proverbiala ei discreție, o tulburătoare închinare în versuri către colegii dispăruți. Scenograful Paul Bortnovschi și Dan Jitianu au căutat să traducă în cuvinte — cel de-al doilea a adus totuși în sprijinul său și un desen! — atmosfera de colaborare artistică în care se nășteau decorurile spectacolelor pe care le-au realizat împreună.

Că imposibilul pariu cu timpul pe care-l susține cu neobosit curaj artistul consacrat celei mai efemere dintre arte a fost cîștigat de Crin Teodorescu a afirmat-o răspicat intervenția eferescentă a regizoarei Sanda Manu, îndemn la a redescoperi în noi secunda de miracol cîndva trăită: ceea ce odată ni s-a dăruit ca bucurie a artei se află viu în sufletul nostru și supraviețuiește atîta vreme cît trăim noi înșine. A confirmat-o și Mircea Diaconu, subiect al unei experiențe inedite, intrînd în primul său rol pe o scenă profesionistă într-un spectacol de Crin Teodorescu, la cîteva luni după moartea acestuia, și izbutînd totuși să recepteze particularitățile de stil și tonalitate impuse de regizor și să se integreze echipei.

Alocuțiunea total lipsită de emfază a președintelui UNITER Ion Caramitru și afabilitatea de gazdă a doamnei Tamara Buciuceanu, directoare, i-au făcut pe participanții la manifestare să se simtă, în primitorul sediu, acasă. □ I.P.

După bolșevizarea deplină a culturii naționale, în 1948, și clasicii literaturii noastre li s-au întocmit dosare de cadre. Întocmai ca și celor vii, tremurînd pentru ziua de mîine, ilustrațiilor defuncțiilor le-au fost cercetate rudele, prietenii, chiar nevinovatele îndeletniciri, dar mai ales convingerile politice. Cine „înfierase”, „demascase”, „se ridicase” împotriva burghezo-moșierimii căpăta dreptul de a figura în articole și studii și în manualele școlare, unde i se „dădeau” de la cîteva rînduri pînă la mai multe pagini, după cît fusese de „lucid”, de „progresist” în viață și în operă. Eminescu avea mari necazuri cu pesimismul său reacționar. Un criminal de drept comun era nimic pe lîngă Titu Maiorescu. Chiar martirul neamului, Nicolae Iorga, fusese „sluga” monarhiei! Ce să mai spunem de „fasciștii” Goga, E. Lovinescu, Rebreanu? Dar, cum ideologii alfabetizați intensiv la cursuri scurte de import nu se puteau sprijini la infinit pe T. Neculuță, Beldiceanu, Păun-Pincio, Artur Stavri, A. Toma, s-a trecut cu vigență de gradul 0 la reconsiderarea clasicii.

Toate aceste dureroase amintiri din tinerețea multora dintre noi ne-au revenit în minte deschizînd prima ediție din operele „recuperatului” B.P. Hasdeu. Desigur, **Pagini alese** și apărute abia în 1953. Căutam, în modesta carte, capodopera scriitorului, cap de serie în dramaturgia noastră istorică (1867), **Răzvan și Vidra**, avînd alături, pentru comparație, și ultima ediție a dramei, cea din colecția „Biblioteca Eminescu” 1985, cu textul mutilat atît de grosolan încît multe versuri au rămas fără rima pereche.

În „paginile alese” din '53 se publicau doar primele două acte ale piesei, narînd răzvrătirea eroului și viața haiducească în codru. Hasdeu era salvat: se dovedea a fi un exponent al năzuințelor maselor populare! Surpriză, aceste acte sînt tipărite integral. În 1985, nu. Atunci s-a impus o cercetare a celor 15 ediții ale piesei, apărute între 1953—1985. Toate, absolut toate sînt cenzurate. Majoritatea sînt ediții școlare. În treizeci și mai bine de ani elevii n-au putut citi **Răzvan și Vidra** așa cum a fost ea scrisă! Ultima ediție integrală a apărut în 1944 la editura „Georgescu-Delafras” și este îngrijită de Mircea Eliade.

Consternant este faptul că, de-a lungul anilor, cenzura nu s-a arătat consecventă. Motivul? Optica de moment a ideologiei de partid căreia i-au căzut victimă

**RĂZVAN,
VIDRA
ȘI
CENZURA**

sute de opere clasice în volume de care va trebui să ne lipsim.

Iată, în 1954, cînd piesa se publică fără tăieturi, Răzășul lui Hasdeu putea spune: „Cu muscalii, cu păgînii, nu vr-un an și nu vr-o lună / Șase veri și ierni vr-o șapte bătutune-am împreună!”. În 1960 nu mai putea mărturisii aceasta. Nici în 1971; în 1979, da, iar în 1985, nu! Sînt destule situații tragicomice: lipsind un cuvînt în interiorul versului, acesta devine de neînțeles. În ediția 1985 un personaj spune: „Că și leahul trece (...) turcului în ajutor”. În 1954 și în 1971 se putea citi versul neschilodit: „Că și leahul trece Nistrul, turcului în ajutor”. În celelalte ediții, nu. Romantica tiradă a lui Răzvan, întors acasă din pribegie pentru mărire și pieire, nu figurează în nici una dintre cele 15 ediții: „Nistru, apă românească, ce spumegă printre stînci / Îngropînd dușmanii țării în vilvorile-i adînci / Nistru, ale cărui unde altădată-n zile grele / Apărau în loc de tunuri, hotarele țării mele! / Nistru! Nistru! Pîn-acuma știut-am să mă feresc / De-a trece pe lîngă țarmu-i, ca să nu mai ispitesc! / Și să nu-mi aduc aminte că râmii în țări străine, / Pe cînd scumpa mea Moldovă nu-i departe de la mine!”

Cazul edițiilor acestei piese este, ca să zic așa, limpede. Măcar, omisiunile s-au marcat prin puncte și paranteze drepte. Sînt tipărite însă alte opere fundamentale din care s-a scos text fără să se indice acest lucru. Vom avea răbdare să le depistăm și mai ales să punem în loc edițiile adevărate?

IONUȚ NICULESCU